

ACC. N:R M. 8935: 1-13.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Fingal Johansson
Härad: Östbo, Sunnebo Adress: Bygget, Gjöckra Värnamo
Socken: Fryele, Gälleryd, Ljunger Berättat av: Aug. Johansson
Uppteckningsår: 1943. Född år 1849 i Bygget Fryele

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Umsw Sv-er på Landsmålsarkivets frågelista
M. 78. B. Möbler. (Bord.) sid. 1-8
Medel att uppväcka kärlek. " 9-13

Umsw M. 78 B.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. M. 8935:1.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1

Bord som användes i allmogehemmen inom orten voro:

1 dagligstugan slagbord (lämnabord) samt ett mindre bord som lätt var flyttbart. Slagbordet hade sin plats vid gävelfönstret.

Lämnarna voro nedfälda och pälldes endast upp vid kalas då det användes som matbord.

Vid "stora kalas" d.v.s. då matgästerma voro talrika förblev inte slagbordet utan då ställdes man in bokar avks. 75 cm.

höga på vilka lades lösa skivor av lums-bräder på vilka man "dukade framman" och serverad maten detta ans man satt till bords.

ACC. NR. M. 8935:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Serverades vad man kallade
"gåämdä medda" räckte slagbordet
till, det var bara att gå fram
och ta för sig. De små borden
som kallades fönsterbord traligen
därför att de vanl. placerades
framför något fönster vore oftast
försedda med en låda som var
utdragen. Bordbenen vore raka
och utan någon utmyckning.
I Fryde rockenstuga finnes ett bord
lika med prägelstens fig. 1.
Jag erinrar mig att ett par barn
i Fryde som dött under mystiska
omständigheter av provinsialläkaren
obducerades på detta bord på 1890-talet.
I allmoghemmen kallades ett sådant

"Tavvla" och sådana "Tavvla"
användes till flera olika ändamål.
Oftast spisarade familjen vid ett
sådant bord och då benämndes
det "matttavvla". Och om bordet
inte var höglent använde by-
skomakaren det till skodisk eller
arbetsbord (skommakarätavvla).
Då han arbetade med skomakeri.
Då skräddaren kom använde
han bordet att prässa (pärssa)
klädesplaggen på och då fick
bordet heta "pärssabwä".
I kommunalrummet i Fryde socken-
stuga finnes ett bord helt av ek (ikä),
alldeles lika som prägelstämping.
Om detta bord är kommet från

ACC. N:R. M. 8935:4.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

allmogehem eller från någon
herregård är okänt. Skivorna på
ovan beskrivna bord var rek-
tangeläsa och alltid av trä.

Stolar med dubbel sits, där ryggen
fäddes över och bildade ben till ett
bord kan också förminnas inom arten.

Barnen brukade sitta vid dylika
låga bord. I Top- och backstugor
förekoms att man åt vid låga
bord med intappade ben.

Alla familjemedlemmarna
brukade äta vid samma bord
men vissa familjemedlemmarna
talrika så det blev trångt vid
bordet brukade husmodren sitta
på spiskanten och äta.

4

ACC. N:R. M. 8935:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Runda bord (rumbwä) böjade
användas på 1870-talet.

Rumbwätt hade sin plats under
hängslampor. (Fotogenen böjade
användas i slutet av 1860-talet)

De runda bordens gjordes i början
hemma hos lagsmuckarna.

Bordsbenen (boastejja) vilka voro
6 st till antalet 3 st. till varje bords-
halva voro hyvlade fyrkantiga
och nedåt spetsiga i övre ändan
med intappad rarg runtom
bordet på vilken bordarkivan
var fastlimmad. I slutet av
1870-talet böjade man använda
varvade bordsben. En ung man
från Seda, Johan Svensson böjade

5

ACC. N:R. M. 8935:6.

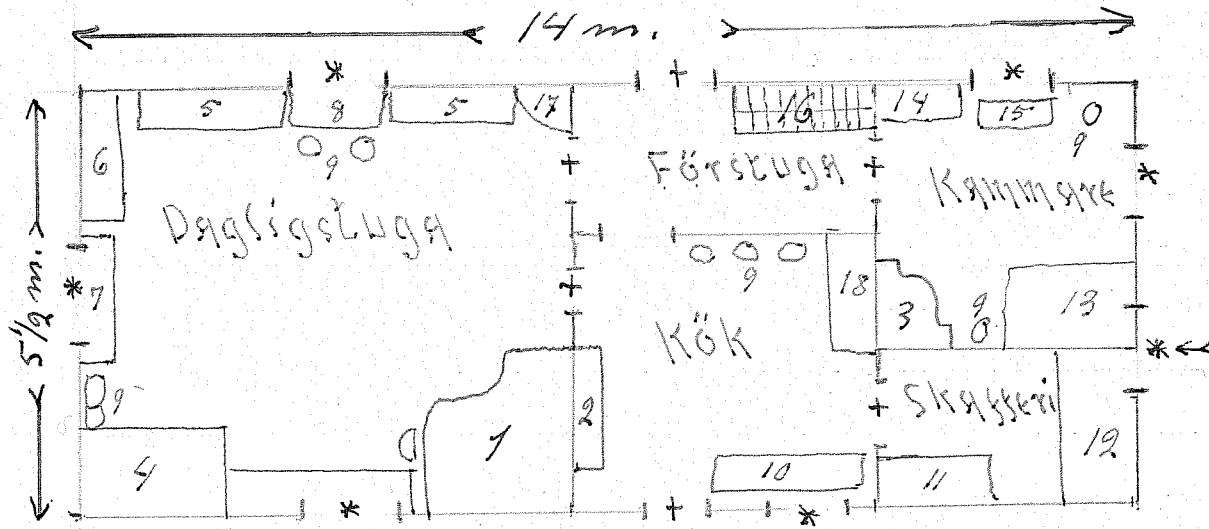
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6

Tillverka såväl bord, som stolar
av svarvade pinnar, och i början
av 1899 grundades "stolfabriken"
som sedermera omdöptes till
"Värnans stol- och möbelfabrik"
och där tillverkades stolar, bord
och allehanda möbler av olika
konstruktioner. På sidan 7 har
jag gjort en enkel planrit-
ning hvar min farfar
johannes jakobsson på Bygget
(född 1810 i Fryele Lund) hade
sin stuga möbelerad.
Uppgifterna efter min farfar:
Aug. johansson, född 1849 i Bygget
Fryele. Byggnaden uppförd 1830
av johannes jakobsson.

M. 8935:7

Landskap: Småland Upptecknat av: Fingal Johansson 7
 Härad: Östbo. Adress: Bygget Gjöakra Värnamo
 Socken: Fryele. Berättat av: Aug. Johansson
 Uppteckningsår: 1943 Född år 1849 i Bygget Fryele

Plan av stuga uppförd 1830 i Bygget Fryele socken.

* = fönster. *← = ena fönsterhalvan s.k. blindfönster.

+ = dörrar. 1 = valuspis. 2 = kökspis. 3 = s.k. kistspis.

4 = tvåmanssäng. 5 = soffa. 6 = byråskåp. 7 = slatbord. 8 = fönsterbänk

9 = stolar. 10 = matbänk. 11 = skåp. 12 = mjölkirta. 13 = säng.

14 = kirta. 15 = bord. 16 = trappa till övervåning.

17 = hänstskåp (vråpskåp) 18 = kärthylla (fatahållare)

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

På herrgårdar hade man i köken
soppor avredda för sängplattor om
måtterna för pigorna.

Vid väggen var medelst gångjärn
fästas en upp- och nedfällbar
skiva som användes som mat-
bord. Soppan utgjorde stöv för
skivan då den var nedfälld.

På Ohs bruk i Gällaryds socken i
Östbo härad, samt på herrgårdar
i Sunnerbo härad (Kr. län)

hade man dylika anordnade
matbord. (ent. Olaf Nilsson, Rönkhult
Fryste, född 1883 i Berga socken.

Sunnerbo härad, Kronobergs län)

En kvinna i Södra Ljungra, gift
med grenadieren Trolle i Sommar-
säte by (S. Ljungra) änka vid tiden
för senaste sekelskiftet, var verksam
som pembagerka. Hon brukade
baka småbröd, karameller m. m.
som hon redan gick omkring i
bygden och sålde.

Ät den som så ville kunde hon
ock baka pepparkakor i vilka
hon blandat något hemligt
medel mäktigt att uppväcka
kärlek. Flickorna i S. Ljungra bruka-
de då de på kvällarna träffade
pojkar bjuda dem på pepparkakor
och om dessa voro av Anna-Lisa
Trolles fabrikat, så voro gossarna

sålda. Det säges ha varit omöjligt
för en pojke, som ätit en pepparkaka
av Anna-Lisas tillverkning med inbland-
ning av hennes kärleksmedel, att låta
bli den flicka som han fått
pepparkakan av. Besättaren säger
att pojkar i Berga s:n som stände
till Anna-Lisas pepparkakor inte ens
på ljudningar vid jularna i hemmen
vågade ta en pepparkaka till kaffet
av fruktan för att det möjligen
kunde vara av den sort som
flickorna brukade tillhandla sig
av Anna-Lisa Troffe i Sommar-
säte, och samma förhållande
var med pojkarna i S. Ljunga.

I en backstuga Finshult på Åhs
bruks ägor bodde under senare
hälften av 1800-talet en troll-
kunnig kvinna i dagligt tal
kallad "mamma" i Finshult.

mamma

Annars hette hon Lisa och var
dotter av Torparen Karl Johan Rolig
och hans hustru Steina Katarina.
Lisa var född på torpet Klengröbo
Rydaholms socken år 1815.

Som ung flicka tjänade hon som
piga på flera ställen inom Ötbo
härad, var vida känd för sin
skönhet och intelligens. Hon ansågs
sedan hon gjort sig känd som troll-
kvinna kunna återställa djurgods
bota sjukdomar hos både folk och få,

och kunde även råda och hjälpa
i kärleksaffärer. Effektiva kärleks-
medel hade hon också till de som sådana
behövde. Han berättade bl. a. att en
piga på en gård blivit kär i gårdens
dräng, men denne visade sig mot-
strävis, och "vellä" imtäre "piggen".
Han gick då till "mamma i Finshult"
och av henne fick hon ett slags kaffe-
bönor som hon vis lämpligt tillfälle
skulle koka kaffe av och bjuda
drängen så skulle han strax bli
medgörlig och vilja "slincka" med
piggen. En kväll sedan husbonde-
polket gått till sömns kokade piggen
kaffe på "mammans" bönor i aht
och mening att sedan bjuda drängen.

Under det pigan kokade kaffet bar
det sig, inte bättre än att husbonden
behövde i och för ett nödvändigt bestyr
gå ut, och så kom han gående igenom
köket. "jävla, kokas du kaffe där är
det så gott jag tar mig en kopp
jag också" så bonden och hällde
upp och drack. Hans hustru undrade
vart mannen tagit vägen och kom
också ut i köket, fick se att det
fanns nykokt kaffe och tog sig också
en kopp. Kaffet hade den verkan,
att husbonden blev kär i pigan och
hustrun föttade tycke för drängen
och pigstacharn blev utan hjärte-
väs den gången sägs det.